

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVIII — Број 217 — Субота, 25 фебруар 1956

МИЏИ У ЗЕМЉИ ПАТУЉАКА

14

СПИРИДОНЕ, ДОК ГА БУДЕШ ВОДИО КРОЗ ПАЛАТУ... ЈА ЋУ ДА ДРЕМУЦНЕМ...

КРЕНИМО!

ОПРОСТИТЕ ШТО ТАКО БУЉИМ У ВАС... АЛ' НЕ МОГУ ДА СХВАТИМ КАКАВ СТЕ ВИ МИНИСТАР...

ЈА САМ НЕКАД БИО ВЕОМА ПОЗНАТ ДИПЛОМАТА... ДОК МЕ КРАДНИЈЕ У ОВО ПЛОМБЕНИО!

АЛИ, МОЗАК МИ НИЈЕ МОГАО ПРОМЕНИТИ! А ЈА ИМАМ МОЗГА!

У ТО ГАМ УБЕЂЕН!

ПАЗИ! РАЗБИЋЕШ МИ ГЛАВУ О ТАВАНИЦУ!

ИЗВИНИТЕ!

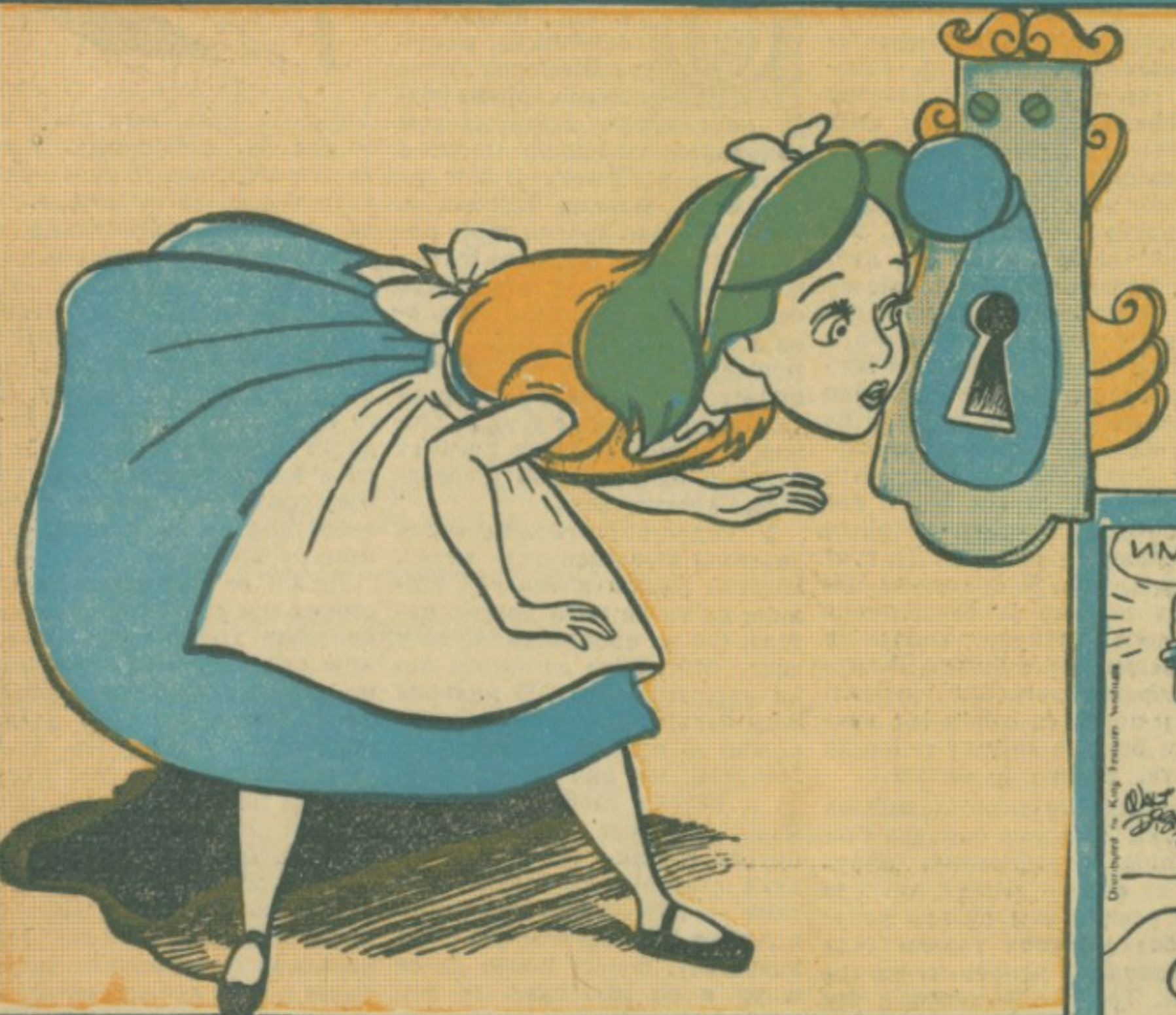
ПОЛАКО! ЗАР НЕ ВИДИШ ДА БЕШ МЕ УДАВИТИ?

ЗАБОРА!

ШТА ЈЕ ОВО...?

ТО ЈЕ НАША "БУКА-ЦИКА-ШКРИПА-ЛУПА-РАДИОНИЦА"! НАЈБОЉА У ОВОМ САНУ!

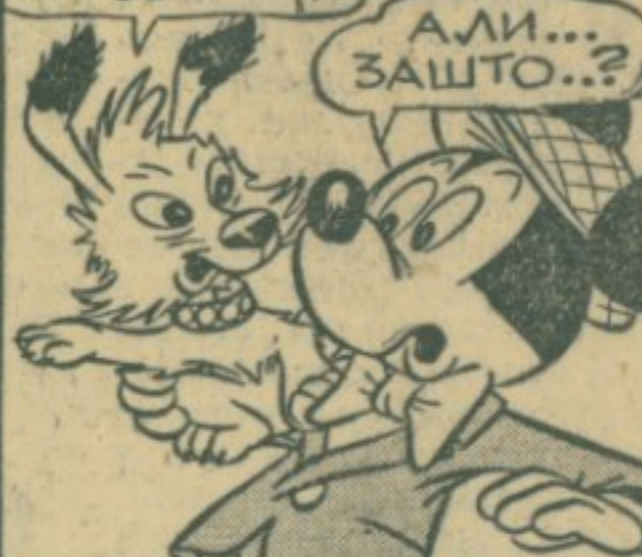
БУКА-ЦИКА-ШКРИПА-ЛУПА-РАДИОНИЦА? ХОБЕТЕ ДА КАЖЕТЕ ДА ОВУ ТУ ЛАРМУ ПОДИЖЕТЕ НА МЕРНО?

ЦАНРАРА ЦАНРРА

РАЗУМЕ СЕ!

ПА МИ СМО ЧУВЕНИ ПО ТОМЕ! ИЗВОЗИМО ЈЕ У СВЕ ЗЕМЉЕ НА СВЕТУ...

АЛИ... ЗАШТО...?

ИМА ЗА ТО ВАЖНИХ РАЗЛОРА...

КАКАВ УЖАС! НИЈЕ ТО ЈОШ НИШТА! ПОЂИ У ДРУГУ СОБУ...

ПОЗНАЈЕШ ЛИ ОНЕ ЧУДНЕ ЗВУКЕ КОЈЕ ЧОВЕК ЧУЈЕ У ПОМРЧИНИ? ИЛИ КАСНО НОЋУ КАД НЕ МОЖЕ ДА СПАВА?

Е, ВИДИШ, ЊИХ ПРОИЗВОДЕ ОВИ МОМЦИ!

Остатао је жив...

Двадесет и шестог фебруара прошле године, кроз ниске облаке над обалом Јужне Калифорније, сјурио се један оштећени млазни авион типа „Ф-100 Супер Сејбр“ и уз заглашујући урлик стропостао се у Тихи Океан. Експлозија која је настала кад је апарат додирнуо површину воде потресла је обалу у дужини од неколико километара. Неколико тренутака касније, на воду се спустио и један исцелпани наранџасто-бели падобран о чијим је конопцима висно пилот настрадао авиона.

Пробни пилот Џорџ Смит био је онесвешћен, али жив, што претставља једно од највећих чуда модерне авијације. Јер, он је искочио падобраном из авиона који је летео брзином од 1245 километара на час. Џорџ Смит је први човек који је искочио из авиона док овај, на релативно малој висини, лети надзвучном брзином.

Читаву годину дана невероватни доживљаји Џорџа Смита чуван је као војно-медицинска тајна. Лекари ваздухопловне службе испитивали су Џорџа Смита да би открили како је његов организам издржао тако ужасан телесни напор. Многи од њихових закључака и данас се чувају у тајној архиви америчког војног ваздухопловства, али не постоји више никакав разлог да се о самом догађају и даље говори.

Непредвиђен лет

Џорџ Смит се само маглови-то сећа свега што се догодило тог дана. Ужас који је осетио кад је апарат отказао послушност избрисао је из његовог сећања све што се збило пре него што се нашао у авиону. Али, захваљујући његовим друговима, од појединих детаља склопљена је потпуна прича о доживљају пробног пилота Џорџа Смита.

Те суботе Смит је имао слободан дан. У девет часова пре

подне напустио је свој момачки стан да би однео рубље на прање. Успут је срео неког познаника, с којим се задржао у разговору око двадесет минута. Смит се тога уопште не сећа. Заборавио је такође да је нешто касније отишао на аеродром да испуни формулар — извештај о свом лету претходног дана. Киша, која је падала читавог јутра, изненада је стала и мокра крила млазних авиона „Супер Сејбр“ брзи стала су на сунцу. Авион број 659, тек допремљен из фабрике, био је спреман за свој први лет. Међутим, због временских прилика, ниједан други пилот није био ту да га испроба.

— Зашто ти не би узлетео кад си већ овде? — запитало је Смита диспечер на аеродрому. Пошто је тај први лет требало да буде кратак, Смит чак није ни обукао прописно авијацијско одело, већ је преко своје спортске кошуље навукао пилотски костим и, узевши падобран, заштитну капу и маску с кисеоником, упутио се према авиону.

Амерички млазни авион „Ф-100 Супер Сејбр“ држи светски рекорд у брзини. То је сад једини борбени авион који у хоризонталном лету може да достигне брзину већу од брзине звука.

— Не могу да се сетим узлетања, а ни онога што се збило пре него што је наступила неврећа. Међутим, од часа кад су команде отказале па до тренутка кад се оклоп пилотске кабине отворио сећам се сваке ситнице. — причао је касније Смит лекарима.

Команде су отказале

Неколико минута после узлетања Смит је већ био над океаном, пењући се све више, и то у правцу Сан Дијега. Над Лагуна Бичом киша је још падала, а испод авиона лежали су густе, сиви облаци. Недалеко од Смита, високо над облацима, летела су на својим

Пре кратког времена енглески пилот Хедли Муланд искочио је на висини од 10.000 метара из млазног авиона који је летео надзвучном брзином. Према сним предвиђањима научника, овај подвиг морао га је стати живота. Међутим остао је жив. Хедли Муланд није први пилот који је извео овакав подвиг. Пре тачно годину дана, амерички пилот Џорџ Смит такође је био приморан да искочи из авиона који је летео брзином већом од брзине звука.

млазним авионима још два пробна пилота. Док се тако успињао брзином која се приближавала брзини звука, Смит није примећивао ништа што би макар чиме наговештавало да са апаратом нешто није у реду.

Кад је достигао висину од 11.000 метара, Смит је исправио апарат. Међутим, чим је авион достигао надзвучну брзину, Смит је изгубио контролу над њим и авион је полетео навише. Због неког квара на апарату, команде су отказале и пилот више није био господар свог авиона, који је падао готово вертикално. Смит је укључио свој радио-отпремник. Глас му је био сув и није одавао његово узбуђење: „Овде 659. Команде отказале“. Иако сваки пилот зна шта значе те речи, тешко да би иједан могао да замисли борбу коју је Смит водио да би поново загосподарио авионом.

— Командна палица се заглавила. Покушао сам све да бих је покренуо, вукао сам је из све снаге обема рукама, али ни за милиметар је нисам могао помаћи.

„Искачи, Џорџе!“

Авион се стрмоглаво спуштао, брзином од готово 1280 километара на час. Пилот Џо Кинкела, који је летео нешто више, видео је како је Смитов авион уз заглашујући урлик, као метеор, пролетео поред његовог. Смит је викао у свој микрофон: „Командна палица заглављена! Суновраћујем се право...“

— Искачи, Џорџе, искачи! — готово је заурлао Кинкела у свој отпремник, заглашујући својим гласом Смитову поруку. Радиста на аеродрому чуо је само последњу Смитову реч:

—... хиљада“. Смит је вероватно покушавао да саоп-

пут натраг до реке и поћи сада низводно, да би се нашао неки повољнији прилаз. Тај прилаз је нађен и најазад, пуна два месеца пошто је кренуо из Уримана, нашао се Штајермарк на висоравни Чиманта.

Призор који је научник тамо затекао учинио је да заборава све невоље и савладане тешкоће. Цела висораван, која се пружа у дужину од стотина километара, нема ниједног људског насеља. Сисара и крупних птица такоређи нема, али утолико више има ситних птица најразличитијих боја, које су биле врло литоме, пошто докле нису долазиле у додир с људима. Оно што је нарочито интересовало Штајермарка био је биљни свет. Он уопште не личи на биљке околне прашуме и онакав је какав је био у тренутку кад су пре много хиљада година потреси одвојили висораван од околине. За кратко време које је провео на Чиманти, нашао је Штајермарк на многе потпуно непознате или веома ретке биљке. Пошто је направно потребне прибегле и понео са собом све примерке биљака који су се могли понети, кренуо је натраг.

Повратак није био лакши од доласка. За време боравка експедиције на висоравни, набујале су воде у долини, тако да су и речице које су при успону без тешкоћа газиле сада претстављале непрестиве преке. Требао је обарати стабла уз помоћ малих секира које су Индијанци носили са собом и од њих правити прелазе. После много труда и мука стигао је Штајермарк до свог сталног догора у подножју висоравни. Тада су људи сели у чамце и пошли низ реку, брзином од преко 60 километара на час. Захваљујући вештини Индијанаца, пловидба је протекла без незгода.

Тако се завршила ова експедиција, која је Штајермарку донела много знања и тежоба, али и задовољство што је обогатио науку описима непознатих биљака.

шти на којој се висини налази. А затим још један очигледни Кинкелин повик: „Искачи, Џорџе!“

Џорџ је такође чуо овај урлик. Шта да уради? Остаци у авиону значило је сигурну смрт; искочити из млазњака који лети брзином већом од звука готово је исто што и извршити самоубиство. Вероватноћа да ће у томе успети била је више него минимална: један према милион. Најзад, није имао шта да ризикује. И пилот Смит притиснуо је дугме којим се отвара оклоп пилотске кабине...

Урлик ваздуха који је авион секао надзвучном брзином заглашују му је уши. Још један притисак на дугме и он је, заједно са седиштем, био избачен из авиона. То је био његов последњи свестан покрет. Четири секунде касније отворио се Смитов падобран, од кога је снага ваздушних струја откинула читаву једну трећину.

На Смитову срећу, недалеко од места где се падобран спустио на воду, налазио се са својим спортским моторним чамцем један адвокат из Лос Анђелоса. За свега педесет секунди чамец је стигао до Смита и адвокат је, уз помоћ једног свог пријатеља, извукао онесвешћеног пилота. Смит је, најбрже што је било могуће, пренесен у болницу у Њујорк Бичу, где је осамнаест најбољих лекара ваздухопловне службе поведло неизвесну битку за његов живот.

За време делиријума Смит је испричао лекарима да је приликом искачања из авиона имао утисак као да је ударио у какав каменит зид. Данас се он тога не сећа, као што се не

сећа ни да му је надзвучни ветар пошепао одело, стргао шлем, маску за кисеоник, ципеле, чарапе, рукавице, ручни сат, прстен и готово одвојно нос од горње усне. Страховити удар ваздуха на стомак и груди натерао му је сву крв у главу, од чега му се лице потпуно изобличило. Од ваздуха који му је продро кроз једнак, желудац му се надуо као балон, што му је, уосталом, можда спасило живот, јер га је тај ваздух одржао на површини мора.

Страшније од 35 урагана

Чему је све био изложен организам пилота Смита кад је овај искочио из херметички затворене кабине авиона можда ће се моћи видети из ових података: готово у истом тренутку његова телесна тежина повећала се на 1.500 килограма, а његово тело поднело је удар равн разорној снази 35 урагана. Није онда чудно што му је на једном месту тако ко премо прело, а крвни судови у очима попуцали, тако да су лекари веровали да ће ослепети.

Да је Џорџ Смит искочио са мо две секунде касније, његов падобран би пао у море пре него што би се отворио. Да се у близини није налазио један моторни чамец, он би се свакако удавио. Да његов организам није био тако отпоран, он би, и поред свег труда лекара, подлегао озледама. Овако, Џорџ Смит је оздравео и пре неколико недеља је поново полетео на једном лако авиону.

НИЈЕ ЗНАЛА ДА ПОЧИЊЕ НОВА ЕРА...

Она енглеска домаћица која је 1918 године купила у гвожђарској радњи у Шефилду прве ножеве који не рђају није могла знати да том куповином званично почиње нова ера у животу једног од „краљева“ метала. Трговац је купио свакако хвалио своју робу. Сигурно је рекао да су ножеви начињени од нове врсте челика, коме не шкоди ни воћна киселина ни ма која друга течност. Али, то је тек требало проверити у пракси, јер све до те године челик је био подложан корозији и сваки предмет израђен од њега био је релативно кратког века.

У индустрији гвожђа челик заузима најистакнутије место. Његова јачина и тврдоћа ставили су га на чело других метала. Он се производи свуда у свету. Рачуна се да високе пећи дају годишње 200 милиона тона челика, што ипак није довољно за потребе човечанства. Међутим, тај цин истовремено је и велики слабић. Јер, најмања кап воде, лак притисак прстом, па чак и сам додир ваздуха стварају на челику ракану — рђу — којој он убрзо подлеже. Чим загризе у здраву површину, болест почне да се шири и не зауставља се док чврст комад метала не претвори у црвенкасту прашину.

Шта све људи нису покушавали да разорно дејство ове болести онемогуће, јер челик је скуп метал, па ипак нису успели. Израчунао је да у САД само моторним возилима рђа наноси штету од 2.000 милијарди француских франака годишње. Заштита Ајфелове куле стајала је до данас више него и само њено подизање. Да се гвожђе не би „појело“, кула се сваке седме године премазује заштитном бојом. Другим речима, сваке седме године троши се око 30 хиљада килограма боје да би се њоме покрило 270.000 квадратних метара површине

Ајфелове куле, што стаје око 30 милиона француских франака. Од 1889, кад је кула подигнута, Французи су морали да се времена на време мењају поједине делове. Инжењери кажу да је за 67 година постојања кула „двпут изнова грађена“. Специјалне боје, заштитни премази и разни лакови само продужавају век метала, али га не чине вечитим. Сматра се да се у свету потроши годишње на стотине милиона тона минијума, који штити премазана гвожђе, па и то само за извесно време.

Да би се рђа стало на пут, стручњаци су челик почели да превлаче хромом или никлом, који су према овој болести веома отпорни. Међутим, хромирање и никловање само одлажу пропадање челика, јер је познато да заштитни слој метала кад-тад мора да отпадне, после чега се процес распањања брзо развија. Тада се дошло на спасоносну мисао. Уместо да се челик облаже хромом, као што комад пријања за наше тело, хемичари су помешали хром и челик и тако добили легуру која је врло отпорна према влази и разним киселинама. Међутим, они се нису задовољили првим успесима. Смешу ова два метала усавршавали су све док нису добили такву легуру која је отпорна на велик број киселина, па чак и на морску воду, која је један од највећих непријатеља метала.

Поступак за добијање челика који не рђа није ни једноставан ни јевтин, па се зато још не примењује у довољној мери. Али, постигнути резултат је од огромног значаја зато што у крајњој линији легура челика и хрома ипак доноси уштеде. Она данас не пркоси само рђи, већ и времену.

ИЗГУБЉЕНИ СВЕТ

Кад је Конан Дојл, познати писац романа о Шерлоку Холмсу, писао свој фантастични роман о изгубљеном свету, узео је за место догађаја планину Роарима у Јужној Америци. Ту планину, у ствари висораван са стрмим странама каквих има још неколико између Венецуеле и Бразилије, стручњаци су почели да испитују за време прошлог рата, у циљу искористиња вања биљних сировина, а и у научне сврхе. Престориских животиња тамо, истина, није било, али су зато нађене ретке или потпуно непознате биљке у толиком броју да се ове висоравни могу заиста сматрати делом неког изгубљеног света. У току последње две године нарочито је испитивана висораван Чиманта. Тај задатак амерички Музеј за природну историју поверио је ботаничару Џулијану Штајермарку.

Иако живимо у доба необично развијене технике, најразличитијих превозних средстава и свих могућних олакшица за путовање, овај потхват није био ни најмање лак. Јер, у прашуми и у савлађивању стрмих падина човек је препуштен самом себи и може да се послужи једино оним помонним средствима која је у стању сам да носи.

До полазног места Уримана Штајермарк је стигао авионом. То је уједно била и последња тачка до које је допрла цивилизација. Ту је најмио носаче и кренуо ка Чиманти. Од самог почетка почела је да га прати несрећа. Киша је сваки дан лила као из кабла. Индијанци су изгубили пут, тако да су дуго лутали. Дању је требало прескакати корене прашумског дрвећа, док су ноћи проводили без ватре, јер сувог дрвета није било. Мокри, под закљонима који су слабо штитили

од кише, људи су цвокали од хладноће. После петнаест дана, Индијанци су одбили да иду даље. Штајермарк је једва некако успео да их приволи да наставе пут, али после неколико дана они су опет стали. Није преостало ништа друго него да се, после неколико недеља узалудних напора, сви врате у Уриман.

Штајермарк је био упоран, па је кренуо и по други пут

да: сви чамци су се преврнули и потонули. Морали су водити из воде чамце и опрему и сушити намирнице на сунцу. Десет дана после тога догађаја стигли су до места где је могао да се постави сталан логор, из кога ће се предузети пењање. Ту је било довољно дивљачи и рибе, што је знатно олакшало снабдевање храном. Неколико дана касније почео је Штајермарк да се пење уз

на освајање Чиманте. Али, сад је изабрао други прилаз, за који је веровао да је лакши. Требало је пловити неколико дана уз реку Карони, затим уз њен приток Апарунд и најзад притоком ове последње, реком Тириком. Код водопада Техинемеру догодила се незго-

да: сви чамци су се преврнули и потонули. Морали су водити из воде чамце и опрему и сушити намирнице на сунцу. Десет дана после тога догађаја стигли су до места где је могао да се постави сталан логор, из кога ће се предузети пењање. Ту је било довољно дивљачи и рибе, што је знатно олакшало снабдевање храном. Неколико дана касније почео је Штајермарк да се пење уз

БИЈЕСНИ РОЛАНДО

СЛАВНОГ ЈУНАКА РОЛАНА, НЕЋАКА КАРЛА ВЕЛИКОГ, ИЗМИСЛИЛА ЈЕ МАШТА СРЕДЊОВЕКОВНОГ ПЕСНИКА — ШВАЈЦАРСКИ НАЦИОНАЛНИ ЈУНАК ВИЉЕМ ТЕЛ УОПШТЕ НИЈЕ ПОСТОЈАО.

Свесни историчари, нарочито они који проучавају даљу прошлост, често откривају да су се многе личности чије је име забележено у историји и чије подвиге опева народни песник и слави легенда провукле у уџбенике о историји и лексиконе захваљујући случајности, непажњи или недовољном проверавању.

Далеку француску прошлост красе славни подвизи јунака Ролана, у чију је славу спевана чувена „Песма о Ролану“, прво књижевно дело на француском језику. Један кланац у Пиринејима добио је име по њему и остао као успомена на Роланову смрт и на страхан пораз Франака које је од предводно. А да ли је тако било и у стварности?

Добро је позната епоеја храброг Ролана, његовог верног мача Дирандала и доброг друга Оливијеа. Командујући заштитницом армије Карла Великог која се враћала из Шпаније, Ролан је смртно рањен у борби у кланцу Ронсево. Кад је осетио да му се ближи смрт, он је покушао да преломи свој мач ударајући њиме о стену. Но, све беше узалуд. Мач се није преломио, али се зато гранитна стена преполовила. Затим је Ролан стао да дува из све снаге у рог и, оглашавајући тиме пораз свог одреда, испустио је душу. Кад је чула за његову смрт, умрла је и његова вереница, лепа Ауда.

Тако каже „Песма о Ролану“. Тако је забележено и у многим историјама. А сад неколико француских научника и књижевника који су проучавали доба Карла Великог кажу да је цела легенда о Ролану од почетка до краја измишљена. Њу је измислио неки непознати песник из 11 или 12 века да би њоме забављао доконе витезове и ратнике у току дугих зимских вечери. Они су утврдили да Карло Велики није имао нећака који се звао Ролан. Франци уопште нису претрпели неки већи пораз на повратку из Шпаније. Најзад, у историји нема трагова о Оливијеу и лепој Ауди.

Па ипак, „Песма о Ролану“ није сасвим без основа. Она се темељи на неколико ситних историјских чињеница, које су у њој преувеличане и извитоперене. Наиме, један мали одред Франака пошао је да направи ред међу севернопиринејским племенима која су се звала Васки (данашњи Баски). Васки су били поносан ратнички народ и успели су да разбију Франке. У тој борби погинуо је и командант франачке јединице, неки Ролан, гувернер области Бретање, који није био ни у каквом сродству с Карлом Великим. То је све. Занимљиво је да су проучавања старих текстова показала да је кланац у Пиринејима добио име по Ролану тек пошто је „Песма о Ролану“ већ била написана.

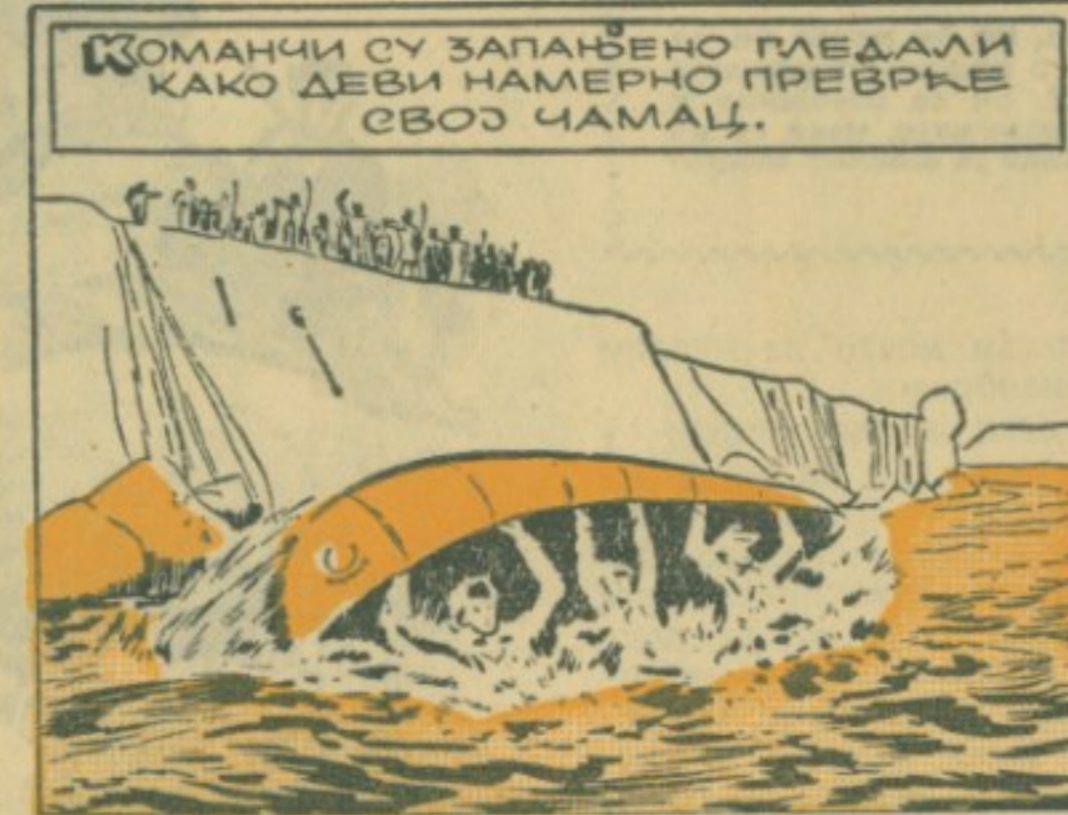
Слично је и са чувеном легендом о швајцарском националном јунаку Виљему Телу. Легенда вели да је зли аустријски владар Геслер, под чијом је управом била и Швајцарска, принудно Виљема Тела да пред масом народа опроба своју стрељачку вештину на тај начин што ће стрелом скинути јабуку с главе рођеног сина. Са удаљености од сто корака Тел је нанишанио и — погодио тачно у јабуку.

Швајцарски историчари су најпре посумњали у постојање аустријског владара Геслера. Јер, да је тај по злу чувени тиранин заиста постојао о томе би се свакако нашло трага у старим кантонским архивима. Пошто њихово трагање у Швајцарској није уродило плодом, они су преврнули све бечке архиве. Опет ништа. Дугогодишња архивска истраживања аустријских историчара такође су остала узалудна. Показало се да се и овде легенда разлила са истином. Злогласни Геслер, који је, према легенди, живео у 14 веку, уопште није постојао, а исто тако ни Виљем Тел, швајцарски национални јунак и ненадмашни стрелац.

Ако замислимо...

Ако бисмо замислили читаву историју наше планете, од тренутка њеног постанка до данас, сажету у једну једину годину, онда би њених првих осам месеци били без икаквог живота. Идућа два месеца отпала би на најпримитивнија жива бића, почев од вируса и једноћеличних бактерија до медуза, док се сисари не би појавили све до друге седмице месеца децембра. Човек, овакав каквог га знамо, појавио би се на сцени тек 31 децембра у 23,45 часа, а период писане историје заузео би једва нешто више од последњих 6 секунди.

Висина једног места, брда или планине одређује се према њиховој вертикалној удаљености од нивоа мора. Међутим, ниво мора није свуда исти. Кад ово кажемо, не мислимо на разлику нивоа два океана или два мора, већ на разлику нивоа једног истог океана. Ако би се, на пример, читав Тихи Океан наједном заједно, и то у тренутку кад је његова површина потпуно мирна и глатка као огледало, то ледено пространство ипак не би било потпуно равно. На њему бисмо тада могли да видимо, поред равнина, узвишења и долине с висинском разликом од близу двадесет метара. Према мишљењу научника, узрок тим разликама у висини мора је, поред осталог, разлика у атмосферском притиску над појединим деловима морске површине.

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Шта је писмо?

Писма — али, разум се, не сва, — спадају у књижевност у ширем смислу. Писмо и њему сродне врсте (путосни, дневник, посланица итд.) немају уопште или имају врло мало песничких елемената. Писмо пишемо у намери да у њему саопштим своје мисли и своја осећања пријатељима и познаницима. Иако се писма пишу сваки дан, ипак добро писмо није лако написати. Стил писма често одређује већа или мања интимност с лицем коме је оно упућено. Оно може бити пуно топлине, ако је упућено блиским особама, а ако није онда су изражавања у писму хладнија и слабија. Предмет писма је разноврстан, али се у њему обично говори о себи, личним приликама и расположењима.

Поред личног, постоји и службено, свечано, научно и друге врсте писама. Пошто писмо замењује живу реч, то је потребна већа пажња у исказивању мисли. Грешка учињена у усменом говору брзо се исправи, а исто тако и недовољна јасноћа тренутно се може осветлити. Али, оно што је написано остаје стална потврда, док жива реч временом губи своју снагу и свежину. Писмо има више него иједан други књижевни род оних личних особина. Ако је писмо добро састављено, у њему се може видети: увод, излагање, доказивање и завршетак. У старо

у стиховима и она су пуна песничких елемената. Цицерон, Епиктет, Сенека и други расправљају у својим писмима филозофска питања, а у доцнијим временима Гете, Шилер и други расправљају питања из књижевности и естетике. Писма Волтерова пуна су духа. Из старијих времена код нас су најпознатија писма Доњитеја Обрадовића и Вука Караџића. Овде ћемо навести извод из једног писма Петра II Петровића-Његоша.

— Драги прото! — Црногорска је пјесма: „Ко к' ухватит' маглу у висине! — Ко ли Црну Гору покорити?“ ... Да је лијепа Црна Гора не би се Црна Гора звала, него Млијечна или Медна. А како ће и бити лијепа кад је једнако, сироту, дивљи таласи турски нападају и потресају!.. Али је опет тим знаменита што је комадић од развалина нашег царства, као једна ластавица (хошак) од развалина једнога великога града. Стога је знаменита Црна Гора што је доиста показала што може слаби са снавијем, што може чоек, кад хоће, радити. Црна Гора је гнијездо војинства гордости, ће се браћа, јединици синови, све — радо на жртву дава, само да остане непорочна част праједовска! Црна Гора је Урна, у којој је силно име Душаново, прибјегло, у којој се храни витешко име Обилића и Скендербег!

Збогом, драги прото! Будите ми здрави и весели! То Вам од срца жели
Ваш почитатељ
Петар II Петровић Његош
Сетиње, 18 октобра 1850 год.

КОМОНВЕЛТ

Данас се често у новинама прочита вест о комонвелту, али овај израз није нов. Он се помиње још у 16 веку у Енглеској, где је означавало независну државну творевину. Комонвелт оф Ингланд био је назив за републику која је проглашена после смрти Чарлса I, 1649 године. Данас је то израз за државну заједницу коју спајају заједнички интереси. Британско царство је комонвелт оф нејшенз (Британска Заједница Народа). Тај назив узео је и аустралиски савез држава, а у САД комонвелт сачињавају државе: Масачусетс, Вирџинија, Пенсилванија и Кентаки.

ШТА СУ АГУТИ?

Агути су глодари велики као зец. Имају кратке уши и реп. Месо им је укусно. Живе на Антилима и у Јужној Америци, где наносе велике штете шећерној трсци.

Робин Коллис, ловац и истраживач, не би могао ни да изброји колико је пута био у лову и с колико се дивљих животиња нашао очи у очи. На ипак, он се најчешће и најрадје сећа свог првог ловачког доживљаја, како се из тог лова вратио празних шака. Ево како је Коллис испричао тај доживљај.

У Наталу, у Јужној Африци, где сам провео своје детињство, фармери из читавог краја организовали су сваке године заједнички лов на дивљач у долини. Умзимкулу У лов је, поред фармера, полазило стотинак домородаца, који су им служили као хајкачи, и велик број паса. Долина Умзимкулу била је уточиште мно гобројних дивљих животиња: мајмуна, газела, па чак и леопарда. Али, они су најрадје ловили лукаве сиве јужноафричке антилопе. Јер, ова мирна, брза и довитљива животиња, која рањена или доведена у смртну опасност наједном постаје дивља и крволочна, претставља достојан трофеј за сваког ловца.

Отац је био упоран...
У долини Умзимкулу обитавао је један стари мужјак-антилопа, који је годинама успевао да умакне пушкама ловаца. Звали смо га Сивобради. Имао сам десет година кад сам га први пут видео. Других и оштрих рогова и тамносивог крзна с белим пругама и тачкама, Сивобради је био изванредно лепа животиња. Није било ловаца у околини који није мислио о томе да га улови. Од тога дана готово ни на шта

СУСРЕТ СА СИВОБРАДИМ

друго нисам могао да мислим до на Сивобрадог. Мој отац је био упоран у својој одлуци да ми не допусти да пођем у лов пре но што напуним четрнаест година. Више од три године провео сам страхујући да ће докле неки други ловац убити Сивобрадог. Али, Сивобради је преживео све хајке. Једном, за време великог годишњег лова, он се опрезно кретао иза једног младог мужјака и кад је метак, намењен њему, оборио његовог сабрата, Сивобради је у два скока претекао чистину и нестао у шипрагу пре но што је ловац успео да поново напуни пушку. Идуће године закљонио се иза две женке-антилопе, које је законом забрањено убијати, и заједно с њима пројурио поред читавог лана ловаца.

да испитује чистину пре но што ће покушати да је претрчи. Требало је само мало да спустим пушку и он би ми био на нишану. Мој трогодишњи сав био је на прагу остварења. Сивобради је стајао мирно, без покрета. Само да повучем ороз и с њим је свршено. Ипак, нешто ми је задржавало руку. Сивобради је био окренуо главу и његове дуге уши подрхтавале су у напору да одреди одакле и са које даљине долази лавез паса. Његове влажне ноздрве такође су подрхтавале, а меке и светле очи, нимало уплашене, чинило се да гледају право у мене. Свака линија његовог тела одавала је понос и достојанство. У том тренутку постоји ми је јасно да нећу моћи да уништим ту лепоту. Колико је времена Сивобради стајао непомичан, готово не дишући, не бих могао да кажем. Најзад, поветарац који ми је као дах претекао изнад главе донео је до њега мој мирис. У два велика скока Сивобради је претекао чистину и — нестао. Ја сам остао тамо где сам се нашао, очаран лепотом која ми се за тренутак укавала и нишчала. Кад је хајка била завршена, мој отац се попео на узвишину где сам се налазио. Ја сам баш празнио пушку и враћао метке у реденик. Проницљив очев поглед одмах је открио да у мом реденику не недостаје ниједан метак. — Ниси имао среће? — упита. Ја сам климнуо главом. — Чудно, — наставио је он. — Моћи су ми рекли да су видели како је Сивобради отишао баш у овом правцу. Ја сам гледао у земљу. Моје држање мора да је у њему пробудило сумњу, јер он сиђе са узвишења, пређе преко чистине и застане поред дубоких отисака које је Сивобради оставио у влажној земљи. Нисам имао снаге да поднесем осуду која се, у то сам био уверен, морала видети на његовом лицу. Побегом сам. На повратку кући, док је мој отац ћутке корачао поред мене, ја сам мислио о Сивобрадом и радовао се што ће он, бар до идућег годишњег лова, уживати у слободи окружењ својим кошутама. Изненада, очена рука обгрлила ме је око рамена, и по њеном нежном стиску било ми је јасно да отац зна све, да ме разуме и да одобрава мој поступак.

ЗАКОНИ АНТАРКТИКЕ

Пре девет година један хеликоптер из експедиције познатог америчког поларног истраживача Берда спустио се на вечни лед Антарктика. Из њега су изишли три човека и упутили се према једној колиби, која је, судећи по њеном изгледу, била тек саграђена. Питали су се у чуду ко их је то предухитрио и искрцао се баш на месту које су они изабрали. Кад су пришли ближе, приметили су да је за ограду везан пас, који се кочперно држао на ногама. Очи су му се сјајале, а ветром накомршена љака била је проширена њим. Један од тројице дошљака пришао му је опрезно и благим гласом почео да му тепа, али се ипак није усуђивао да пружи руку и да га помилује. Очекивао је да пас громко залаје и појури на њега. Али он није ни залајао, нити се с места макао. Већ пуних 35 година стајао је он тако укочен, без гласа — смрзнут.

Ваздух на Антарктику стерилизован је хладноћом која траје милионима година. У њему нема бактерија и трулење је немогуће. Поучен овим искуством, адмирал Берд је дошао на оригиналну идеју. Он сматра да ће у будућности Антарктик моћи да се претвори у хладњачу целог света, па у ту сврху предлаже да се направе вештачка ледена острва, која би се састојала од 86 процената леда и 14 процената дрвених отпадака и струготине. Острва-хладњаче треба да буду дугачка око 600 метара и кретаће се помоћу електричних мотора, брзином од око 12 километара на час. Њима ће се управљати помоћу радара. Она ће бити непотопљива и на њима ће се чувати намирнице са свих пет континената. Прва два острва-хладњаче налазиће се код Викторине и Палмерове Земље. Једно ће служити као хладњача за месо из Јужне Америке, а друго за заклане аустралиске овце и новозеландско воће и сиреве.

ласац хајкача и дочепао се зеленог законца. Те вечери ловци су говорили само о Сивобрадом. Испричали су здравице у његову част и у част онога коме ће једног дана успети да убије ту горду, смелу и лукаву животињу. Ја сам се, седећи мало даље од њих, осмехивао. Идуће године бићу довољно одрастао да заједно с њима кренем у велики лов. Читаве следеће године гледао сам у својој машти једну узбудљиву слику: ја, мршав четрнаестогодишњи дечак, стојим крај мртвог Сивобрадог, кога су толики искусни ловци узалудно покушавали да улове. И кад ми је на мој четрнаести рођендан отац понудио лаку ловачку пушку, ја сам је одбио и захтевао другу, која би била достојно оружје за Сивобрадог. Најзад је дошао жељени дан. Кад је дошао дан одређен за годишњи лов, желео сам да још пре зоре отрчим у долину. Међутим, отац ме је задржао и натерао ме да најпре доручкујем. — Сивобради ће бити тамо и кроз два сата, — рекао ми је, приморavajuћи ме да седнем за сто. Још није било свануло кад смо се сви окупили у долини. Хајкачи су се разишли по шипражју, а ми ловци остали смо да учуемо коцку за распоред засада. Најбоља места била су она која су се налазила близу стена, јер антилопе, кад их пси потерају, обично беже да у ка мењару потраже склониште. На своје велико разочарање, извукао сам једно од места поједне саме реке. А тада се мој отац, који је био боље среће од мене, обратио осталима: „Ја ћу се променити са својим сином. Желим да на свом првом лову мали има добро место“. Полазећи да заузме своје место, отац је за тренутака застао, потапшао ме по рамену и

заковане новим, незарђалим екскрима. Нашли су кутију бисквита, свежу говедину и ко мале црвеног фокинског меса, које су одмах ставили у лонац. Креснули су шибницу и упалили петролеумски решо. Месо је брзо било скувано. Одмах су сели за сто и у сласт појели ручак који је био намењен људима из истраживачке експедиције Енглеза Скота. Они су 1911 године, заједно са својим вођом, стигли на Јужни Пол, а кад су кренули на траг смрзли су се сви до последњег. Намирнице које нису стигли да поједу послужиле су сада људима адмирала Берда. Тога дана људи су се први пут у пракси суочили с необичним законима Антарктика. Најхладнији континент на земљи, на коме дувају најжешћи ветрови и на коме нема биљака, омогућује најбољу конзервацију средстава за живот.

Да пчеле не би страдале...

Познато је да пчеле, као и друга жива бића, страдају од разноврсних заразних болести. Да би се спречило ширење тих зараза, у новије време употребљавају се разноврсни проналазици. У једном америчком институту вршене су пробае са антибиотцима и сулфа-лековима, који су познати под заједничким именом „чудесни лекови“. Пчеле су врло погодне за оваква испитивања, јер је познато да се епидемије мучењито шире кроз кошнице. Резултат је потврдио очекивања. Установљено је да антибиотици: стрептомицин, тетрацилин и флумагилин, као и сулфа-лекови, успешно лече пчеле и њихове ларве од разних заразних болести. Досад се ширење зараза спречавало на тај начин што су уништаване заражене кошнице, а то је била велика штета.

Млађи члан велике породице

Једна од највећих фабрика терамицина у Европи саграђена је код места Сендвича, у енглеској покрајини Кенту. Фабрика је подигнута за свега осам месеци, на месту где су се раније простирале мочваре. Пре петнаест година, кад је пронађен први антибиотик — пеницилин — производња овог чудесног лека била је мала и примитивна. У прво време, плесан која лучи пеницилин гајена је у боцама за млеко. Данас, међутим, фабрика антибиотика личи на модерно уређену пивару. Уместо боца за млеко имамо велике судове, такозване резервоаре за ферментацију. У њима се микроорганизми гаје на подлози буљона од меса. Приликом ферментације, из судова допире оштар мирис свеже узоране земље. Терамицин је један од млађих чланова велике породице антибиотика. До њега се дошло после невероватно дугог и стрљивог испитивања. Требало је, пре свега, наћи по-

Цон је дуго спавао. Пробудила га је једна девојчица и запитала га зашто су му ноге крвавце. Та девојчица била је Лорна Дун. Њена лепота задивила је Цона.

Она му је испричала свој удес. Дечак се сажаљиво на заробљеницу и позвао је да пође с њим. „Али, разбојници би те убили“, рекла му је она, привијајући се уз њега.

Док су они тако седели, наишли су разбојници и стали да дозивају Лорну. Деча су се уплашили. Лорна је замолила Цона да ни за живу главу не ода ником тајну водопада. Цон се брзо поздравио с њом, зграбио торбу с рибама и скочио у ледену воду. Док је он пливао, цела долина одјекивала је од узвика разбојника: „Лорна-а-а!“

Лорна

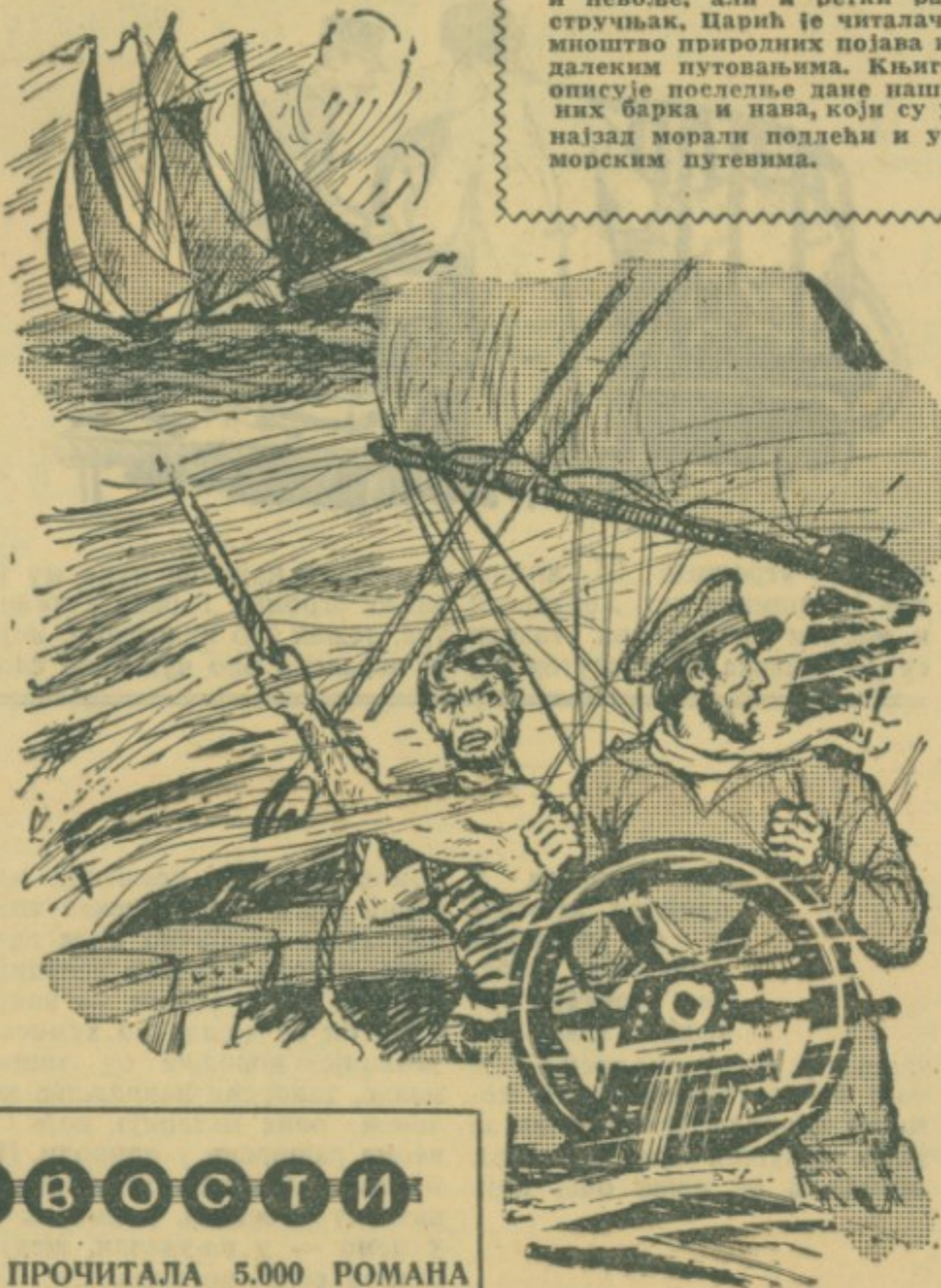
НАШИ ЈЕДРЕЊАЦИ На далеким мориима и океанима

Варк „Јаред“ био је један од тридесет бродова „Пељешког поморског друштва“, поносан једрењак са три јарбола и носивости „од осам сто бачава“, како се тада рачунало. Он је држао поморску трговачку везу са левантинским лукама и лукама на Црном Мору све до Азова. Јурај Царић уписао се на „Јаред“ 1874 године у Александрији, као млађи официр, кадет, да би касније могао да положи испит за капетана. Барк је у Александрији утоварио пшеницу и наставио пут за Марсељ, а одатле отпловио за Цариград и црноморске луке. „Јаред“ је већ пуну годину дана био на мору и није се враћао у своју матичну луку. Па ни тада, кад је већ двапут опловио главне луке на Средоземном Мору, није добио наређење да се врати кући, јер његов пословни биланс није задовољавао власнике. Из Цариграда је кренуо за Азов, а одатле пут Енглеске и затим на велику пловидбу преко Атлантског Океана, до Њујорка. Тада је већ био трећу годину на мору. Разуме се да је на том дугом пу-

ту брод пролазио кроз разне невоље, али је, захваљујући смелости и вештини своје далматинске посаде, поново развијао своја дивна једра и благо клизио по морској површини.

Рекао бих да су наши

У њујоршкој луци „Јаред“ се дуже задржао, тако да су морнари имали прилике да разгледају град, „који броји своје улице на стотине, и служи се за то бројевима, јер нема довољно имена да их окрсти“. Једног дана, узиму 1875, посетила је брод група људи необичног изгледа. Били су у неким чудноватим оделима, а опет би „човек рекао да су наши“. Божман, запеведник „Јаредове“ посаде, упита их шта траже. „Не тражимо ми никога, одговоре му они тужно. Ми смо из Макарске, пак бисмо радо што чули од оних страна, ако је овде који рођени Макаранин. Ми смо у Америци има више година, а месец је дана да смо у Њујорку и тражимо не бисмо ли нашли човека од узданице да што кући пошаљемо“. Били су то исељеници из макарског краја, који већ

Јурај Царић, рођен у месту Свирче на Хвару (1854—1926), после свршене научнице школе, пловно је две године по морима Блиског Истока и по Атлантском Океану. Доцније је та своја путовања описао у књизи „Слике из поморског живота“. Изашла пре седамдесет година у Загребу, та књига је и данас занимљива, и то не само због описа далеких земаља и мора. Први пут се тада у хрватској и уопште југословенској књижевности верно описује живот наших поморана на бродовима једрењацима, њихове муке и невоље, али и ретки валосни тренуци. Као поморски стручњак, Царић је читалачкој публици опширно објаснио мноштво природних појава које прате поморце на њиховим далеким путовањима. Књига је значајна и због тога што описује посљетње дане наших сјајних једрењака, такозваних барка и нава, који су у неравној борби с паробродима најзад морали подлећи и уступити им место на широким морским путевима.

ла. Трећи дан предвече море је почело да се смирује и ветар је малаксао. Преморена посада могла је да се тек сада за који тренутак одмори. Следећих петнаест дана радило се без прекида на „Јареду“ да се бар нешто поправи и уреди. Овако осакаћен барк је пловно споро, а кад је стигао у Гибралтар ту је темељно оправљен, па је опет био „здрав к'о јабука, леп к'о девојчица“ — како су с поносом говорили чланови његове посаде.

Два и по месеца после одласка из Њујорка „Јаред“ је коначно стигао у Трст. И кад су прегледани рачуни, видело се да је на свом последњем путу једрењак донео „Пељешком поморском друштву“ свега 108 форинти добити. Све остало утрошено је на оправку брода. Такве су биле судбине наших последњих великих једрењака који су пловили по далеким мориима и океанима...

И ПО ВАЗДУХУ И ПО ВОДИ

Инжењер Симон из Зонтхофена, у Немачкој, конструисао је ваздушни брод сасвим новог типа, који ће се спуштати на воду. Чим се он спусти, велики резервоари испод кабине напуне се водом, тако да брод добија потребну стабилност. При пловном узлетању вода се избацује из комора резервоара помоћу компримираног ваздуха, отприлике као код подморница кад треба да изроне. Овај ваздушни брод моћи ће да носе 430 путника, дакле знатно више од некадашњег „Графа Шепелина“. Прелазеће 300 километара на час, а војска ће бити за око две трећине јединица не го авионом. Брод ће имати моторе од 50.000 коњских снага. Градња овог ваздушног брода почела ускором. Његов конструктор ради већ блего пет година у ваздухопловној индустрији.

дручје. Божман, стари морски вук, већ је раније претсказао олују. И птице бурнице, својим оштрим и узбуђеним летом, показивале су да се спрема невреме. У посаду је ушло неко мучно и тешко расположење. Свако је марљиво вршио свој посао, „али је један пред другим тајно оно што у себи осећа. Неко то осећа слабије, неко јаче. Млађи су у том погледу осетљивији. То се осећање одражава и у држању и у говору. Живахни разговори престају. Лакрдије и шале, ако их има, понајвише су усилење“. На броду је завладао хулање. Само су се чуле речи капетанове и божманове. Барометар је и даље падао. Тешки оловни облаци притисли су небо, море се страховито устало, а тада највише и први снажни удари ветра. Скупљених једара, „Јаред“ је чекао своју судбину и све се више приближавао средишту оркана...

Пуна два дана и две ноћи једрењак се борио с побеснелом стихијом неба и мора. Таласи су однели кормилара и „малога“, а неколицина морнара једва се спасло, и то само захваљујући вештоме божману. Поносни „Јаред“ није се могао препознати: палуба готова разорена и све са ње отпадало, а остаци једара висили су као крпе с поломљених јарбо-

МАЛЕ ЗАНИМАЈВОСТИ

СВЕ СУ ТО ПУЖЕВИ

Има више од 80.000 врста пужева. Они пливају, скачу, пу-

жу, рију, живе на дну мора и на врховима дрвећа. Има међу њима правих динова, који достижу дужину од 60 сантиметара, али и сићушних пужића који нису већи од зрна шећера.

ЗА 60 ЧАСОВА ПРЕВАЛИЛА 610 КИЛОМЕТАРА НА РОЛШУАМА

Деветнаестогодишња Џојс Енц прешла је на ролшумама 610 километара, ни за тренутак не прекидајући вожњу читавих 60 часова. Тиме је постигла нов светски рекорд у овом спорту.

РОБОТ КОЈИ ИГРА

„Статодинамични хомостат“ — тако је француски конструктор Никола Шофер назвао новог играча-робота, кога је он изумео. Играч-робот, није ни најмање леп. Начињен је од црног гвожђа, висок је 2,40 метра и сав је у правим линијама и угловима. Њега покреће елек-

тронски мозак. Са живим партнером, овај необични играч појавиће се ускоро у једном париском позоришту.

МОРЕ „ГУТА“ ПОЛУОСТРВО

Данско полуострво Јитланд крајем је сада за 170 метара. Снажна бура одвалила је, на северном делу полуострва, читав појас земље, коју је море прогутало.

ПСАМОФИТЕ

Псамофите су биљке које расту на сувом песку, нарочито на дунама (гомилама песка).

ЧАМЦЕМ ПРЕКО АТЛАНТИКА

Године 1896 двојица Американаца прешли су Атлантски

Океан у обичном чамцу на весла. Они су превеслали равно 5.120 километара и на енглеску обалу искрцали се после 62 дана.

БРОЈ ЛЕКАРА У СВЕТУ

На 2.600.000.000 становника у свету има свега 1.200.000 лекара, тј. просечно један лекар на нешто више од 2.000 становника. Наравно, та разлика је повољнија у развијеним земљама, а далеко неповољнија у заосталим. Сваке године свет добија 60.000 нових лекара, који излазе са 595 медицинских факултета распоређених на 84 земље.

ПРОЧИТАЛА 5.000 РОМАНА ЗА СЕДАМ ГОДИНА

Њујорчанка М. Фингер добила је пре кратког времена награду једног издавачког предузећа као најревноснији читалац на свету. Она је за последњих седам година прочитала 5.000 криминалних романа, што значи да је читала просечно два романа дневно. Ово је утолчко чудније што је М. Фингер мајка двоје дечака и сама обавља све домаће послове.

КО СУ БИЛИ ХОРАЦИЈИ?

Хорације је име тројице браће која су за време владе Тулија Хостилија у двобоју с тројицом Куријација решили борбу између старог Рима и града Албе. Пошто су у првом сукобу пала двојица Хорација, трећи се направио да бежи, па је у бекству сачекивао и убио једног по једног Куријација и тако решио борбу у корист Рима.

НИШТА БЕЗ СУНЦА

Без сунца, радио и телевизија били би немогућни. Електронске честиче са сунца образују неку врсту баријере, која

спречава телевизијске и радиоталасе да се изгубе у свемиру.

годиницама нису имали никакву везу са старим завичајем. Насељени негде у унутрашњости Америке, у тада још дивљим и пустим пределима, страдали су приликом једног индијанског напада. Спасео их је одред америчких војника који је притекао у помоћ угроженој насеобини.

Крајем 1875 године „Јаред“ је коначно био утоварен и све је било спремно за повратак у Европу. Притисла је јака зима. На једрењаку је било све замрзнуто. По палуби је брисао јак снежни ветар, а с јарбола и конопца висиле су дуге ледене свеће. Стража се мењала свако пола сата, јер се дуже није могло издржати на отвореној палуби. Пред сам полазак зима је нешто попустила, тако да је посада успела да развије једра. Кад је реморкер извукао „Јаред“ из луке, он ухвати повољан ветар и крену на свој дуги пут преко Атлантског Океана. „Али барк није био још ни педесетак миља од обале, удари ветар са северозапада и почео снежити. Наста зима, тврда зима“. Сада је било много теже него док је „Јаред“ био уковљен у луци. Требало је стално радити око једара, управљати кормилом и pazити да на броду буде све у реду. Руче су се смрзавале, кормилар се укочно од хладноће и стајао је поред кормила као да је комад леда. Божману су се смрзали прсти на руци, јер је хтео да пресеке један канап који је висео с једра.

У подручју оркана

Неколико дана трајала је та невоља, све док „Јаред“ није ухватио у Гоафску струју. Тада је настало сношљивије време за посаду, али је ускоро „Јареду“ запретила нова, много страшња опасност. Барометар је све више падао; једрењак је ушао у орканско по-

Расветљена тајна брода »Џојита«

Према једној вести Радио-Лондона, на острвима Самба завршено је испитивање случаја брода „Џојита“ (о коме смо писали у прошлом броју под насловом „Где је Томас Милер“). Наиме, брод је нађен на пучини долапа испуњен водом и у бедном стању, без једног члана посаде на њему. Сад је тајна расветљена. Из извештаја комисије која је проучавала овај случај излази да је до несреће дошло услед домањена цви којом је довођена морска вода у машине. Сматра се да је путинке и посаду збрисао са палубе неки талас кад се „Џојита“ нагнула, пошто је њено машинско одељење било поплавлено.

НЕОБИЧНА ИЗВОЗНА РОБА

Енглески протекторат Бетуана, у коме живи 300.000 Африканаца и око 1.000 Европљана, јединствен је у целом свету по својим извозним артиклима. У списку извозне робе налазе се и ови предмети: нојево перје, месо сушено на сунцу, длака, рогови, копита, узде, амови, кожа нојева, репови афричких говеда, бичеви од коже нилских коња, слоновача, љуске нојевих јаја, младунчад лацова, украси од коже, лој, брашно од костију итд.

ШЕСНАЕСТОГОДИШЊИ АСТРОНОМ

Шеснаестогодишњи гимназијалац Рони Морган из Одесе, у Тексасу, има једну од најбоље опремљених опсерваторија у Сједињеним Америчким Државама. Поред тога, Морган је признат астроном и многи амерички научници одржавају везу с њим. Недавно је овај младић примљен за члана једне научне групе која треба да за рачун опсерваторије универзитета у Мичигену изврши низ испитивања о једној још недовољно познатој комети. Поред Рони Моргана, у тој научној групи налазе се најпринзатији амерички астрономи.

КОАЛА НЕЋЕ ИЗУМРЕТИ

У држави Викторија, у Аустралији, живи медвед коала који не постоји ни у једном другом делу света. Пре педесет година коала је био готово истребљен, јер није било довољно хране коју он једе (нарочита врста еукалитпуса), а много је и ловљен због скупоценог крзна. Његовом уништавању допринели су много и шумски пожари. Сатиран од свих тих непријатеља, коала је био сведен на свега неколико примерака. У току последњих година предузете су мере да се ова јединствена животиња заштити, па је уређено 50 колонија за коала-медведе, који се данас множе у свим деловима Викторије.

Дун

Из шипрајка на другој обали реке Цон је видео кад су Дунзи пронашли Лорну. Девојчица је лежала и правила се да спава, како би их заварала и прикрила Цоново присуство.

Један разбојник подигао је и понео Лорну, а она је иза његових леђа кришом махнула ружком, поздрављајући свог пријатеља Цона, који је већ силазио низ брзи поток Багворти.

Прошле су године... Цон је постао најјачи човек у целој околини. Он је вредно обрађивао земљу, али није престајао да мисли на своју дивну познаницу Лорну Дун.

Кад је навршио 21 годину, Цон је обукао своје најлепше одело, отсекао једну дебелу грану и кренуо долином потока Багворти у правцу разбојничког гнезда. (Наставиће се)

Лавови на операционом столу

Дивље звери, које у кавезима зоолошких вртова и циркуса занимају хиљаде посетилаца, свакако су најнезахвалнији и најнепријатнији пацијенти за лекара. Мало је ветеринара у свету који имају смелости да прегледају једног оболелог лава или орангутана и да покушају да оправе зубе тигра или пантера.

Најчувенији ветеринар за дивље звери на свету је Американац Џ. Ј. Хендерсон, из Луизијане, који је пуних десет година обављао дужност шефа ветеринарске службе највећег циркуса на свету „Барниум и Бејли“. Он је недавно објавио узбудљиву књигу „Циркусни лекар“. На својој дужности Хендерсон је свакодневно контролисао здравље више стотина звери.

Првог дана кад је Хендерсон почео да ради као циркусни ветеринар, шеф укротитеља Алфред Курт замолио га је да оперише огромног лава Леа, који је приликом једног пада преломно вилицу на два места. Кад је пришао звери

која је урлала од болова, Хендерсон је облио хладан зној. Али, одмах се досетио и наредио да се за Леа направи нарочити кавез у облику потковице, у коме је он био потпуно непокретан. Тамо је лав добио инјекцију наркотика, а затим је пренет на операционом сто. Хендерсон је имао мучке док је провртео три рупе у Леовој огромној виличној кости, па је кроз њих провукао јаку жицу од метала која не рђа и тако учврстио преломљену вилицу.

Но, тиме је само један део посла био завршен. Неопходност да глава звери буде непокретна више недеља за време опоравка поставила је пред ветеринара нов проблем, који је такође решио на оригиналан начин. Он је ставио лављу главу у нарочити дрвени калуп, чије су дашчице биле дебеле свака по пет сантиметара, тако да је лав могао само да провуче језик између њих и да лоче млеко. После три дана лав је добио сецкано месо, а после шест недеља је поново опијен и жице су му извађене из чељусту Леа је био поново здрав.

Слонови се убрајају међу најинтелигентније дивље животиње и они су у неким случајевима врло послушни према човеку који их лечи. Нарочито су осетљиве њихове ноге и Хендерсон је био приморан да им сече и чисти огромне нокте, који често проузрокују ранице и загађења на кожи. Међутим, стрљебење слонова настаје чим лекар покуша да их лечи од стомачних обољења, која су код њих врло честа и опасна. Слон је дивља животиња с најосетљивијим стомаком и он одбија да прими ма какав лек у храни. Кад коњу треба дати неку пилулу, ветеринари му силем отворе уста и ставе лек на језик. Код слона је то немогуће, јер су његове вилице страховито снажне. Да би спасао слоновицу Еву од озбиљног стомачног поремећаја, Хендерсон се једном приликом одлучио да јој да, путем стомачне сонде, ланено уље на чистиње. Нормална количина уља која се даје слону у ту сврху износи пет литара, али, пошто се Ева отимала, било је по-

тину. Најгоре је било то што је слоница без престанка, помоћу сурле, исисавала уље из сопственог грла и избацивала га напоље.

Док је обављао дужност ветеринара у зоолошком врту у Ринглингу, Хендерсон је свакодневно имао посла са 700 дивљих животиња. Од свих

требно утрошити 25 литара док је примала пет. Хендерсон и његови помоћници газили су до чланака по присутном зеј

јој страховитој снази и рђавој нарави. Из свих крајева света људи су долазили да виде старог мужјака, који је сматран за једног од најлепших мајмуна своје врсте. Он је имао нарочити кавез с јаким стакленим зидовима, у коме је даноноћно одржавана температура од 27 степени. Сви су чували Гаргантуу као мало воде на длану. Године 1948 Хендерсон га је лечио од запаљења плућа. Кад је годину дана касније Гаргантуа поново оболео од исте болести, постао је зलोћин као никада до тада и одбијао је да прими лекарску помоћ. Том приликом тешко је рано два чувара. Да стање буде још горе, умњаци који су му били тек порасли проузроковали су загађење у устима и страховите болове. Хендерсон је свакодневно, по цену живота, покушавао да му пружи помоћ, али све је било узалуд. Гаргантуа је утинуо, до последњег часа претећи искеженим зубима свакоме ко је хтео да му приђе.

Хемиска лабораторија у бурети

Многи процеси у природи дешавају се наизглед сами од себе, без човечјег учешћа. Такво је, на пример, алкохолно врење. За овај процес кажемо да је хемиска природе. Он је везан за један ситни органски свет, невидљив за наше очи, који

помоћ извесних хемиских материја органског порекла које производе необично мале гљивиче, изводе хемиске реакције које на крају створе — вино. Да би се дошло до хемиске реакције, довољне су минималне, такорећи невидљиве количине ових материја, које су веома раширене у природи. Има их у биљним соковима, у ваздуху и земљи, а има их и у нама — у плувачки, желудачном соку, црвеним итд. То су супстанце које могу да имају различито дејство: некипут корисно, некипут штетно. Ова органска једињења добила су своје име по квасцу, за који се првобитно мислило да је проузроковач врења. Како се квасац на латинском зове ферментум, то су и ова једињења добила име ферменти.

Чувени француски научник Луј Пастер, који је уствари био хемичар, први је уочио да алкохолно врење изазивају извесне живе ћелије квасца. Оне делују на слатки грождани сок, односно шећер у њему, при чему се овај распада на алкохол и гас угљендиоксид. Иако је ово Пастерово запажање претрпело до данас извесне промене у тумачењу процеса алкохолног врења, оно је указало да се у

квасцу налазе материје које су изазивачи тог процеса, а не сам квасац. Немачки хемичар Бухнер успева доћи до ово и докаже једним простим огледом. Трљајући квасне гљивиче кременим песком, цедио је из њих сок који изазива алкохолно врење, иако су гљивиче биле мртве. Овај сок Бухнер је назвао ензим (грчки: у квасцу) и тако доказао да је ово хемиски процес.

Енцими, односно ферменти, због свог значаја врло много су проучавани. Њихова улога код алкохолног врења није једина. Постоје многи хемиски процеси — у природи или вештачки изазвани у лабораторијама — у којима суделују ферменти. Захваљујући њима, многе хемиске реакције теку брже и успешније. Сва врења, труљења, гњљења, односно распадања у природи везана су за њих, па их стога и називамо ферментацијом.

Данас су ферменти добро проучени и сматрају се корисним посредницима у многим хемиским процесима. Хемичари су утврдили да је њихово дејство уколико јаче уколико је њихова концентрација мања и да је температура врло важан услов за њихово деловање.

ВЕРОВАТИ ИЛИ НЕ...

ИНДИЈАНАЦ — ГЕНЕРАЛ У ЕНГЛЕСКОЈ ВОЈСЦИ

Текумсах (1768 — 1812), славни поглавица индијанског племена Шованеза, био је бригадни генерал у британској војсци. Текумсах и његов брат Тенксватава водили су упорне борбе за од-

брану индијанских територија. Године 1812, кад је избио рат између Енглеске и Сједињених Америчких Држава, Текумсах је пришао Енглецима, који су му због тога дали чин генерала. Годину дана касније овај индијански поглавица, чије име уствари значи „летећи пантер“, погинуо је у једној бици на реци Темзи, у држави Конектикет.

ЖЕНЕ НА ШТУЛАМА

У 16 веку помодарке у Венецији носиле су ципеле чији су ђонов и потпетице

били дебели читавих 70 сантиметара. Ова мода није се дуго одржала, јер су у таквим ципелама жене једва успевале да корачају.

СРИДАЋ — ЧУВАРКУЋА

Припитомљени сридаћ Луиса Аренерија из Хорнела, у америчкој савезној држави Њујорк, познаје не само своје господаре, већ и њихове пријатеље и једино њима дозвољава приступ у двористице. У случају да се на капији појави какав странац, овај сридаћ-чуваркућа одмах узбуни укућане.

СПОМЕНИК ГЛАСНИКУ ПОБЕДЕ

На градском тргу у Фрибургу, у Швајцарској, још и данас се зелени једна огромна стара липа израсла

из мале гране коју је донео војник — гласник швајцарске победе у бици код Мората. Године 1476 Швајцарци су у тој бици потукли Шарла, последњег војводу од Бургоња. Вест о овој победи донео је угроженом Фрибургу један рањени војник, који је на градском тргу изнемогао, пао и ту издахнуо. Из липове гране којом се рањеник поштапао израсло је дрво — трајан споменик поштованом гласнику.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ТУНЕЛИ ЗА ИСПИТИВАЊЕ ТОРПЕДА

Пре кратког времена, при Лабораторији за хидродинамичка испитивања британског Адмиралитета, завршена је изградња једног специјалног одељења. У њему ће се вршити проба нових торпеда, која, као што је познато, веома скупо стају, а приликом употребе често откажу поплашност. Одељење се састоји од два пространа тунела, слична онима који се примењују у ваздухопловству за испитивање авионских мотора. Уместо ваздухом, тунели за торпеда испуњени су

са по 4.000 тона воде. Изнад воде налази се велика греда тешка 60.000 килограма. О греду се окачи торпеда и полаже се у воду, а онда се мотор пусти да ради, до брзине од 1.000 чворова на сат. На тај начин испитује се јачина и рад мотора, те се отстранију евентуални фабрички недостаци. Тунели за испитивање торпеда прилично су велики. У њима слободно пливају људи који торпеда причерују за куке величине греде.

ПРОДАЈА ПЛАЦЕВА НА МЕСЕЦУ

Једно америчко предузеће за куповину и продају непокретности званично је регистровало право за продају имања на Месецу. Предузеће нуди „својим поштованим клијентима“ правно важеће тапице на земљиште уз цену од два долара по хектару. Објављено је да ће се пре парцелисати Коперников круг. Управа се обавезује да ће продавати земљиште само на страни која се види са Земље. Предузеће не само што тврди да ова продаја није никаква фантазија, већ пожурије купце, јер — ускоро може бити касно!

МУШТИКЛА ЗА СНЕГ И КИШУ

Један проналазач, који је и досад био познат по разним необичним изумима, начинио је муштиклу која ће служити пушачима за време атмосферских непогода. Муштикли је придодат мали кишобран који штити цигарету од снега и

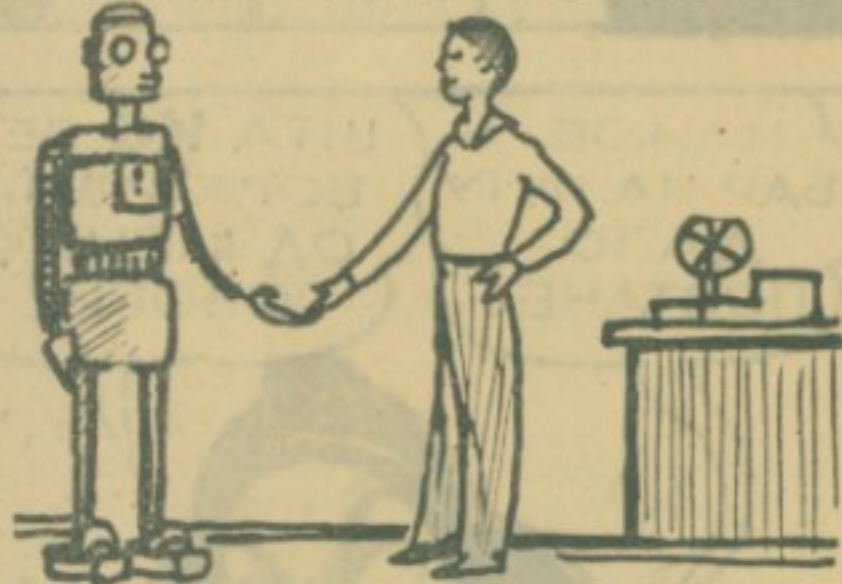
кише, док се с доње стране налази „чекит“ за уклањање пепела. Уграђена је чак и „фијока“ за новчић од 25 центи за куповину новог пакла цигарета.

ПИЈАНСТВО И МЕД

Према једном америчком медицинском часопису, утврђено је да мед има изванредно дејство у случају претеране употребе алкохола. Мед садржи у великој мери нарочиту врсту енола, која изазива хемиско разлучивање алкохола. Услед тога настапа брзо стишавање дејства алкохола и болесник се брзо осећа.

ЧЕТНАЕСТОГОДИШЊИ ДЕЧАК КОНСТРУИСАО РОБОТА

„Ја сам Џисмо. Моје тело је од челика. Вене су ми од жице, а крв од електрицитета. Моји мишићи су од гвоздених зубаца и у стању су да разоре оно према чему је човек немоћан. Али, мене се не треба бојати. Нећу вам учинити никакво зло, само ако сте пријатељ мога господара“. То су речи које излазе из робота док трепере светлости вишебојних сијалица. Џисма је конструисао један ученик из САД који има свега четрнаест година. Његово име је Шервуд Фашер. Млади Фашер дуго је размишљао о својој „машини-човеку“ док је утврдио како ће

је начинити са што мање трошка. Најзад, кад су планови били готови, он је за израду свог робота утрошио свега два месеца.

Робот је висок 1,75 метар и тежак непуних 50 килограма. Његово тело састављено је добрим делом од металних предмета који више нису били потребни домаћинству дечаковог оца. Глава му је од канџице за уље, нос од чауре убојног метка, а очи од старог струјомера. Делови трупа начинени су од разних кутија од конзерви и сличног материјала. Робот је изазвао у Америци огромну сензацију. Велик број новинских уланака и телевизијских емисија посвећен је младом проналазачу, који је задивио чак и стручњаке за механику.

СЕКВОЈЕ НИСУ НАЈСТАРИЈЕ ДРЕВЕ

Далеко у Белим Планинама близу границе Калифорније и Неваде, на једној забаченој и тешко приступачној висоравни која се налази на око 3.600 метара висине, постоји шума четинара са чекињастим шишаркама. Иначе, ово дрво је ретко у другим крајевима. Беле Планине удаљене су од 30 до 60 километара од Сијера Неваде и приближно су паралелне с тим планинским ланцем. То су суве планине, голе и с благим нагибима. Дуж читавог ланца, нешто мало испод врха, протеже се висораван, до које се, додуше уз велике напоре, може стићи теренским аутомобилом.

Шума која би била састављена само од четинара са чекињастим шишаркама није била позната све док истраживачи нису испитали Беле Планине. Обично се ови четинари јављају у облику танког појаса на горњој ивици шуме. На Белим Планинама њима је покривена површина од преко сто јутара. Има доста мртвих и склоних умирању дрвета, али сама шума није у опадању, јер има много младих и одраслијег млађег дрвећа. Научници који су проучавали годишње прстенове ових четинара утврдили су да је њихова старост далеко већа од највеће старости за коју се претпостављало да је четинари могу доживети. На једном комаду дрвета дугом 70 сантиметара избројано је 900 годишњих прстенова, а сматра се да многи живи примерци имају и преко 2.000 година и да су старији од чувених секвоја,

шишаркама износи 5 до 10 метара, а пречник 30 до 50 сантиметара. Круна им је широка и густа, састављена од дугих усправних грана. Иглице су дуге два до три сантиметра и загаито су зелене боје. По пет иглица расте из једне основе. Кора дрвета је црвенкастооранка, а дрво је црвенкасто и мекко. Међутим, од њега нема велике користи. Шишарке су ду-

ге 5 до 7 сантиметара и покривене чекињастим иглицама, по чему је ова врста четинара и добила име. Мртва стабла дају шуми нарочит изглед. Она већ стотинама година стоје усправно. Лесене иглице бацање ветром скинуле су са њих у току година све мекше делове. О-

стали су само они најтврђи, који дају шуми чудан, готово аветињски изглед.

Пронађен је и четинар који је добијен природним укрштањем четинара са чекињастим иглицама и дрвета званог балфуријана. То доказује да се ово дрвеће може вештачки укрстити и да се тако могу створити јаче и корисније врсте, које би могле да се одрже и у другим крајевима.

ОЛД ИНГЛЕНД И ОЛД ЦЕК

Олд је енглеска реч и значи стар. Израз Олд Ингланд значи стара Енглеска. То је од 1643 године назив за Енглеску као земљу старих предања и старе славе, за разлику од енглеских насеобина у Северној Америци. Олд Цек значи стари Цек, а то је име за британску заставу.

Израз Олд бој је име за друштво старијих играча једног спортског клуба, који се више не баве активно фудбалом.

СИЗ

Сиз је француска реч и означава степенице са оградом којима се силази и пење на брод.

КОЗЕРИЈА

Козерија је књижевни састав у лакој, занимљивој и духовитом стилу о разним, иначе озбиљним предметима.

ШТА ЈЕ ЛОГОГРИФ?

Логогриф је грчка реч и значи загонетка. Загонета се на тај начин што се некој речи одузимају или додају поједина слова, па се на тај начин добијају друге речи, које треба погодити.

СРЦОПУЦ

Срцопуц је зељаста биљка, преко пола метра висока главчица, која је при врху нешто гранатог стабла. Лист јој је дугуљаст и одозго длакав. У почетку се на врху стабљике налазе многобројне жуте главнице, а после постану тамножуте. Биљка срцопуц пореклом је из североисточне Азије и Северне Америке. Расте слободно и гаји се као украсна биљка.

... медицина је тек половином прошлог века утврдила да комарци преносе маларију. Међутим, у својој књизи „Путовање по Далмацији“, штампаној 1774 године, Италијан Алберто Фортине каже да у крају око Неретве сваки становник има мали шатор да би се заштитио од комараца и да му је неки тамошњи свештеник рекао да грозница од које Неретљани пате долази од убода ових инсеката.

... Драготин Кете, један од најпознатијих словеначких књижевника, почео је своју књижевну каријеру једном дечјом песмицом коју је потписао псеудонимом „Сиљушка“.

... Један сегмент у телу гусенице има око 150 разних мишића.

... Египћани су необично ценили позив архитекте. Сам фараон сматрао је за велику част да поред своје владарске титуле стави и титулу архитекте.

... стари Етрурци били су веома вешти зубни техничари. Они су знали за вештачке зубе, па чак и за мостове, тј. умели су да вештачке зубе учврсте везујући их за суседне, здраве.

... Шиновски метеор који је јула 1908 године пао у Сибиру тежак је више од 800 хиљада тона, а састављен је од камена, гвожђа, никла и платине. Метеор се приликом пада зардио у земљу јаким тропских киша.

три метра. Перје им је разнобојно. Ови петлови држе се, углавном, само ради украса.

... Волтер је у току свог живота написао преко 10.000 писама.

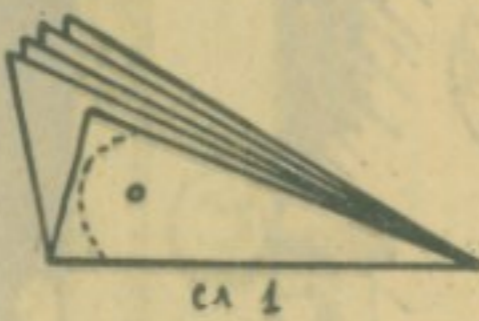
... најлепши месец у Етиопији је мај, с просечном температуром од 17 Целзијусових степени, а најхладнији јун, чија просечна температура износи 13,7 степени. Пад температуре преко лета долази услед јаких тропских киша.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

НАПРАВИТЕ ПАДОБРАН

Узмите комад неке лаке тканине и исеците га у облику квадрата чија ће страна

сЛ 1

сЛ 2

сЛ 3

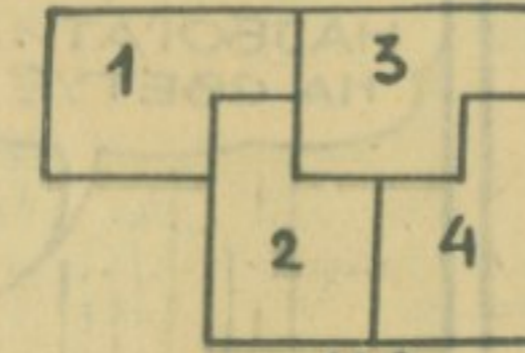
тога маказама сечите по тачкицама. Неком већом иглом направите отвор А и кад развијете тканину добићете главни део падобрана. То вам показује слика 2. Сад узмите парчиће танког концца исте дужине, провучите их кроз рупице и завежите мале крилице на свакој рупици, да се конци не би извлачили. Крајеве концца у доњем делу везати и воском залепити за дно картонске корпе или орахове љуске.

Погела колача

Мајка је у великој непријатности, јер жели да својој четворници синова подели један колач на четири потпуно је-

сЛ 1

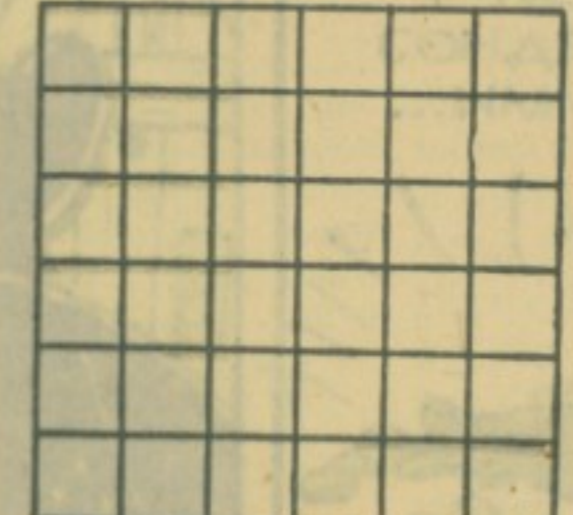

сЛ 2

дњака дела (види слику 1). Синови нису веровали да се то може извести и говорили су јој да ипак мора исећи и комад за себе, јер се колач веома лако може поделити на пет делова. На то се мајка насмејала и поделила је колач на четири једнака дела. Како је то она урадила биће вам јасно кад погледате слику 2.

ЗАБРАЊЕНА ПОЉА

Један стручњак за прављење укрштених речи дуго се мучио да направи такву у-

сЛ 1

сЛ 2

крштенику која ћеће обухватити више од два црна поља у сваком реду, како хоризонтално и вертикално, тако и дијагонално. (Он то треба да изведе на слици 1). Најзад је успео да реши овај проблем. Можете ли и ви? Верујемо да ћете успети, али за сваки случај доносимо решење на слици 2.

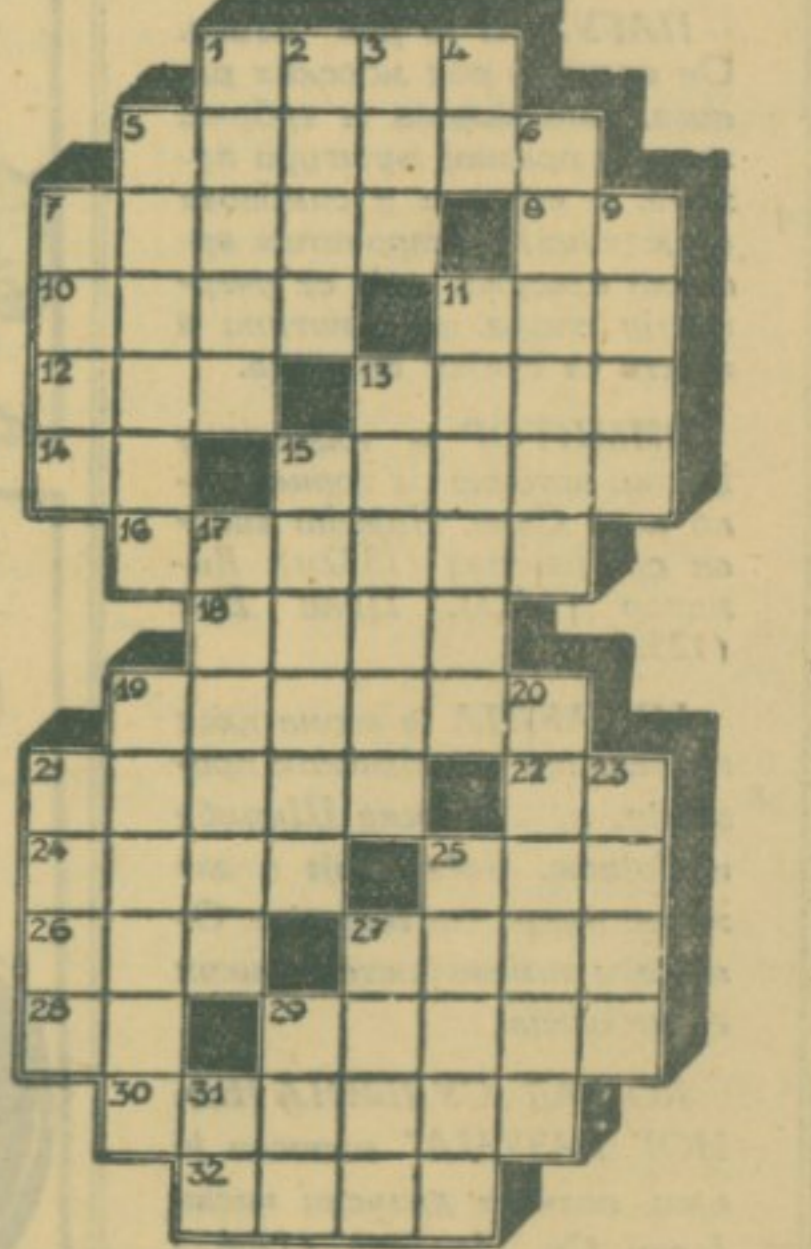
Дашто ми ти дашто

Мишу главу сваким, И на трупу натажним, Направићеш тад Од три слова — град.

(шмц)

Водоравно: 1) браманска богиња пакла; 2) људи чији родитељи припадају различитим расама; 3) планина у Србији; 4) два иста сулгасника; 5) река у Азији, утока Каспског Мора; 6) енглеска титула; 7) поклони; 8) мошт; 9) река у Сибиру; 10) мера за драгоцености; 11) један дан у седмици; 12) оруђе; 13) регистар назива; 14) државна имовина (множ); 15) врста песме; 16) наша планина; 17) друга, остала; 18) женско име; 19) староседелци Балканског Полуострва; 20) старо египатско божанство; 21) мелодија; 22) преносење неког права на другу личност; 23) пасмина.

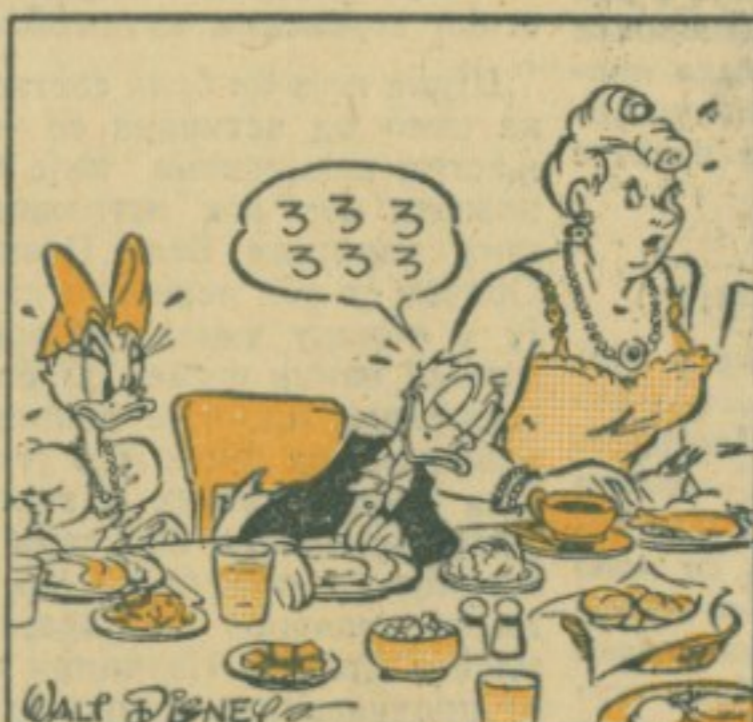
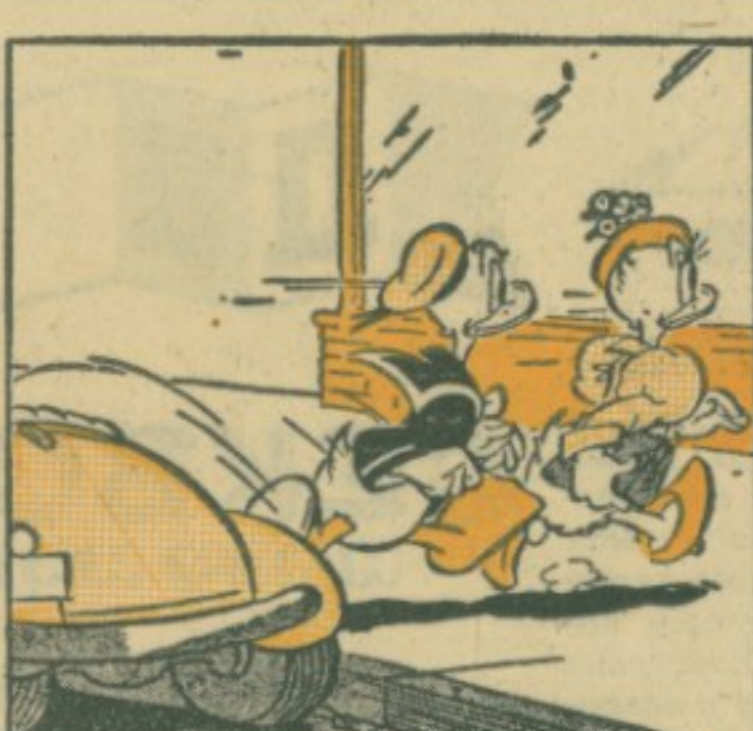
Усправно: 1) врста четинара; 2) речни рибар; 3) тром, немаран; 4) предлог; 5) врста тропске чапље; 6) плосната морска риба; 7) свесрдно; 8) део тела; 9) гусари; 10) речна риба (множ); 11) тешко заразно обољење; 12) руско женско име; 13) становник једне азијске државе; 14) британска колонија у Африци; 15) лако испарљива течност; 16) гасовити облик материје; 17) мушко име; 18) митолошка богиња дуге; 19) старорудејски владар; 20) слово латинице.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) пора; 2) соната; 3) Банат; 4) пш; 5) Амој; 6) кеп; 7) зар; 8) ката; 9) ар; 10) Карик; 11) апарат; 12) Емин; 13) плакар; 14) плата; 15) ем; 16) Раја; 17) иза; 18) ако; 19) Алес; 20) га; 21) анода; 22) тегива; 23) раса.

Усправно: 1) „Понор“; 2) онај; 3) рат; 4) ат; 5) Самара; 6) апетит; 7) база; 8) ипак; 9) Корна; 10) харика; 11) камата; 12) Пелајо; 13) плакат; 14) резеда; 15) Праг; 16) мапа; 17) Илова; 18) амис; 19) ата; 20) ср.

САМО ЗА ДЛАКУ

— Е, баш сам ти ја баксуз! — вајка се Шиља после извлачења лутрије. — Да је само место јединице била тројка, место шестице четворка, а место двојке петица, добио бих премију!

ПРЕВАРИО СЕ

— Зашто си ме онако душмански ударио у ногу? — пита Гаја Рају после фудбалске утакмице.
— Нисам хтео, веруј ми. Мислио сам да је то судијина нога!

САД ЈЕ ЈАСНО

— Кад увече пођем од куће, Пата ме никад не пита куда ћу, — хвали се Паја Хорацију.
— И ти јој не кажеш? — чуди се Хорације.
— Зашто? Она увек пође са мном, да сама види.

ГАЈИН САВЕТ

— Знаш шта би било најбоље да узмеш за рођендан ујка-Паји? — вели Гаја Пати.
— Кристалну пепелјару!
— Па већ има једну, коју сам му купила прошле године.
— Нема. Малочас сам је разбио!

КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ИЧАН

ПАГУРУС је: животња зборник закона познати алхемичар град у Малој Азији

ГДЕ СЕ НАЛАЗИ ПЛАНИНА ДИМИТОР?
у Црној Гори
у Македонији
у Босни
у Словенији

МУЗАКИЈА је: равница на Балкану стари турски зборник закона безалкохолно пиће персиски песник

КО ЈЕ НАПИСАО КОМАД „СУДБИНА ЈЕДНОГ РАЗУМА“?
Коста Трифковић
Бранислав Нушић
Јован Ст. Поповић
Лаза Костић.

ОДГОВОР:

ПАГУРУС је рак самац. Он спада у род морских ракова, закрљжала је трбуха, живи у празној љуштури пужева, а често и у симбиози (заједници) с нарочитим врстама власуља, које се учершћују споља на љуштури и штите га својим пилцима.

ДИМИТОР је планина у Босни, источно од горњег тока реке Саве. Највећи висови су: Јаворац (1332м), Димитор (1483), Црни Врх (1259).

МУЗАКИЈА је веома плод на равница у албанском приморју, и: река Шкумбе и Војше. Често даје и две жетве кукуруза годишње. Она је и зимовалиште великих стада оваца.

КОМАД „СУДБИНА ЈЕДНОГ РАЗУМА“ написао је наш познати драмски писац Јован Ст. Поповић (1806—1856). Овај комад спада у мања његова дела, а исто тако има мањи значај и вредност.

WALT DISNEY'S
СЕДАМ ПАТУЉАКА
и
ГУСАР

НАСТАВИЋЕ СЕ